

Розширений план лекцій
з дисципліни
«Філософія та методологія наукових досліджень»

Лекційних годин – 30

Викладач: Афанасьєв О.І., Жарких В.Ю.

СЕМЕСТРОВИЙ МОДУЛЬ 1
Філософські та етичні основи наукової діяльності

Змістовий модуль 1. ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ

Лекція 1. Предмет філософії та методології науки

1 Співвідношення філософії та науки. Філософія науки. Сцієнтистська та антисцієнтистська орієнтація філософії науки.

2 Філософсько-методологічні проблеми науки: світоглядні, онтологічні, епістемологічні, когнітивні, методологічні, аксіологічні, соціокультурні.

3 Філософія та методологія науки у світлі філософських доктрин: позитивізм, неопозитивізм, постпозитивізм, структуралізм, феноменологія, постмодернізм, культурно-історична філософія науки, герменевтика. Лінгвістичний аспект у сучасній філософії та методології науки.

Лекція 2. Наука та науковий світогляд

1 Особливі компоненти науки (учені, наукові установи й організації, наукове знання, спеціальні методи, спеціальна мова). Наука як виробництво нових знань.

2 Класифікація наук. Гуманітарні, соціальні, технічні та природничі науки. Мови науки. Наука, техніка, виробництво.

3 Особливості наукового світогляду, відмінність від художнього, філософського та релігійного освоєння світу.

4 Роль науки у сучасній освіті і формуванні особистості.

Лекція 3. Виникнення науки й основні етапи її розвитку

1 Проблема періодизації історії науки. Елементи науковості в античності, середньовіччі, в епоху Відродження.

2 Виникнення класичної науки. Розробка нової моделі наукового дослідження.

3 Наукова революція кінця XIX - початку XX ст. Некласична наука.

Лекція 4. Особливості сучасної науки

1 Постнекласична наука. Сучасне розуміння детермінізму.

2 Основні риси сучасної науки. Комплексний характер наукових досліджень. Роль науки у вирішенні глобальних проблем.

3 Дисциплінарність, міждисциплінарність, трансдисциплінарність у сучасній науці.

Лекція 5. Основні засади науки

1 Ідеали та норми науки, форми їхнього існування, Рівні ідеалів і норм науки.

2 Наукова картина світу. Зміна наукових картин світу. Наукова картина світу і наукове дослідження.

3 Філософські засади науки. Роль філософських засад науки в науковому дослідженні.

Лекція 6. Наука в соціокультурному контексті

1 Наука як соціальний інститут. Наукові співтовариства і держава. Державне і недержавне регулювання науки.

2 Наука як професія. Наукова кар'єра.

3 Наука як феномен матеріальної та духовної культури. Наука і повсякденна свідомість. Феномен ідеологізованої науки.

Змістовий модуль 2. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Лекція 7. Моральні норми і цінності науки.

- 1 Концепція етосу науки Р. Мертона і її критика.
- 2 Заборони в науці. Кодекс професійної чесності вчених.
- 3 Свобода наукової творчості і соціальна відповідальність вчених.

Лекція 8. Етос науки і практика пізнання

- 1 Етичні установки класичної науки. Етичні норми і цінності сучасної науки.
- 2 Внутрішня і зовнішня оцінка наукових результатів. Феномен псевдо- і паранауки.
- 3 Авторитет і етичні проблеми експертної оцінки.

СЕМЕСТРОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Філософсько-методологічні аспекти наукового пошуку та творчості

Змістовий модуль 3. ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

Лекція 9. Структура та динаміка наукового пізнання

- 1 Поняття емпіричного та теоретичного знання.
- 2 Форми розвитку наукового знання. Науковий факт, проблема, гіпотеза, теорія.
- 3 Філософсько-методологічні проблеми верифікації та фальсифікації гіпотез. Принцип фаллібілізму.
- 4 Науковий закон, види законів. Закон, норма, правило.

Лекція 10. Специфіка наукового знання

- 1 Наукове знання, його риси та особливості. Проблема демаркації наукового та позанаукового знання.
- 2 Поняття істини в науці. Істинність та розуміння. Істинність та загальнозначущість. Концепції істини та її критерію.
- 3 Проблема обґрунтування наукового знання. Емпіризм, раціоналізм, прагматизм.
- 4 Концепція неявного (особистісного) знання. Проблема об'єктивації особистісного знання у науці.

Лекція 11. Філософські аспекти наукової методології

- 1 Поняття методології наукового дослідження. Методологія і методика. Рівні методологічного аналізу.
- 2 Науковий метод та інші засоби дослідження. Класифікації методів. Специфіка використання методів у природних, технічних і гуманітарних науках.
- 3 Методи дослідження та методи побудови гіпотез і теорій. Проблема наукової строгості.

Змістовий модуль 4. ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ

Лекція 12. Методологічні проблеми наукової творчості

1. Поняття творчості. Типи творчих проблем.
2. Традиції і новаторство в науці. Колективна і індивідуальна творчість
3. Організація творчої роботи. Розвиток творчих здібностей.
4. Проблема межі творчості. Творчість, гуманізм і раціональність.

Лекція 13. Теорія наукової творчості і методологічні моделі науки

- 1 Наукова парадигма і творчий пошук. Наукові революції і нормальна наука.
- 2 Дослідницька програма як методологічна категорія. Фактори оновлення знань.
- 3 Методологічний анархізм і творчість.

Лекція 14. Функції науки і наукове дослідження

- 1 Науковий опис. Види опису в науці. Принципи додатковості і відповідності.
- 2 Пояснення в структурі наукової творчості. Види наукових пояснень. Пояснення, доказ і обґрунтування знань. Пояснення і передбачення.

3 Проблема розуміння як функції науки. Розуміння як результат і процес. Розуміння та інтерпретація наукових текстів.

Лекція 15. Філософсько-методологічні проблеми наукової інформації

1. Наукова інформація і наукове знання. Наукометрія.
2. Ознаки наукової інформації. Старіння та оновлення інформації.
3. Проблема достовірності та надійності наукової інформації.